

Birlikte Yaşam Çalıştayı Sonuç Raporu

Hayvan Hakları Çalışma Grubu
Ağustos 2024 - Çanakkale

Çanakkale Kent Konseyi Yayınları

**BİRLİKTE YAŞAM
ÇALIŞTAYI**

Çanakkale Kent Konseyi
“Hayvan Hakları Çalışma Grubu”

BİRLİKTE YAŞAM ÇALIŞTAYI
SONUÇ RAPORU

Çanakkale Kent Konseyi Yayınları: 50
“Birlikte Yaşam Çalıştayı”
Ağustos 2024

ISBN: 978-625-94790-4-0

Yayına hazırlayanlar

Ülviye ÇALIDAĞ
Simten COŞAR
Hakan ERDEM

Kapak tasarımı: Bülent Kaşıkçı

Baskı-cilt

 Emek Form & Ofset

Tel.: 0286 222 02 75 Fax 0286 222 02 76
Namikkemal Mah. Arap İbrahim Paşa Cad. No:82 Çanakkale
emekform@hotmail.com

Çanakkale Kent Konseyi
Fevzipaşa Mah. Tıflı Sokak No.9 Çanakkale
Tel.: 0286 213 71 63 – Fax: 0286 217 73 09
canakkalekentkonseyi@gmail.com
www.canakkalekentkonseyi.org

**BİRLİKTE YAŞAM ÇALIŞTAYI
SONUÇ RAPORU**

Hayvan Hakları Çalışma Grubu

Çalıştay Katılımcıları :

Emrah Eroğlu	Çanakkale Belediyesi- Bşk. Yard.
Görkem Bakır	Çanakkale Belediyesi- Veterinerlik İşleri Müdür V.
Özgü Erol	Kemalpaşa Mahalle Muhtarı
Feyzullah Gümüş	Çanakkale İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Elif Sude Şenel	ÇOMÜ Patili Dostlar Kulübü Üyesi
Zehra Akarsu	ÇOMÜ Patili Dostlar Kulübü Üyesi
Bilge Orak	ÇOMÜ Patili Dostlar Kulübü Üyesi
Emir Hiçyıılmaz	ÇOMÜ Patili Dostlar Kulübü Üyesi
Elif Özağı	ÇOMÜ Patili Dostlar Kulübü Üyesi
Vildan Tülay Ünal	ÇOMÜ Patili Dostlar Kulübü Üyesi
Aytül Özçelik	ÇAHAYSEV Yönetim Kurulu Üyesi
Tuğçe Özçelik	ÇAHAYSEV Yönetim Kurulu Başkanı
Betül Şükür	Bireysel Katılımcı
Reşat Özer	Erzurumlular Derneğı
Fariza Molutova	Bireysel Katılımcı
Ali Arslan	Morpati Üyesi
Hilal Barbay	Morpati Üyesi
Kelvi Shehu	Bireysel Katılımcı
Fadim Koçak	Arkeologlar Dern.Çanakkale Şub.Bşk.
Suna Poyraz Durmaz	Bireysel Katılımcı
Çağırı.T.Ünal	ÇOMÜ Doç.Dr.İnsan ve Toplum Bilm.Fak.Psikoloji Bl.
Bengi Ünal	ÇOMÜ Dr.Öğr. Üyesi İnsan ve Toplum Bilm.Fak. Psikoloji Bl.
Faize Sarış	ÇOMÜ Doç.Dr. İnsan ve Toplum Bilm.Fak.Coğrafya Bl.
Ezgi Emli Alpay	Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü Uz.Dr.Bulaşıcı Hast.Birim Sorm.
Ülviye Çalıdağ	Ç.Sağlık Çalışanları ve Emeklileri Der. Yön.Kur.Bşk.
Teoman Uzun	Çanakkale İl Özel idaresi
Hakan Erdem	ÇOMÜ Araş.Gör.Dr.Ziraat Fak.Zootekni Bölümü
Kamile Manav	Morpati
Aslı Alpar	Gazeteci-Çizer
Ayşe İstanbul	Çanakkale Belediyesi Veterinerlik İşleri Müdürlüğü
Hafize Seçtim	ÇOMÜ Dr.Öğr.Üyesi Sosyal Bilimler MYO Yerel Yön.Prog.
Emine Akın	Morpati Başkanı
Dilek Çiğerdelen	Morpati Üyesi
Cihan Aygün	Bireysel katılımcı
Türker Savaş	ÇOMÜ Prof.Dr.Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü
Hakan Bozkurt	Çanakkale Veteriner Hekimler Odası Genel Sekreteri
Şahin Yıldız	Bireysel katılımcı
Rıdvan Yüce	Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneğı Çanakkale Şubesi
Engin Yılmaz	Gelibolu Belediyesi
Filiz Deniz	ÇOMÜ Biga MYO Yerel Yönetimler Prog.Öğr.Gör.
Safiye Eraş	29 Ekim Cumhuriyet Kadınları Derneğı Ç.Ş. Başkanı
Simten Coşar	Morpati- Prof.Dr.Emekli Öğr. Görevlisi
Volkan Coşkun	Çanakkale Barosu Hayvan Hakları Komisyonu Başkan

Ömer G. Ünal
Ahu Kızılyay Toğanç
Abdullah Toğanç
Esin Erdursun
Cansu Cengiz
Gülay Aktaşçı
Fatma Toksoy
Yaren Ercan
Müfüde Koca
İsmail Türk
Süleyman Canpolat
Işıl Nisa Kılıç
Ali Aydın Çalıdağ
Yüksel Karatatar

Çanakkale İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Veterineri
ÇKKYK Üyesi
Bireysel Katılımcı
Bireysel Katılımcı
ÇOMÜ
ÇKK Genel Sekreteri
ÇASEMDER Üyesi
ÇOMÜ
ÇASEMDER-Morpati
Morpati Üyesi
Bireysel Katılımcı
ÇOMÜ
ÇKK Başkanı
ÇASEMDER Üyesi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
Panel konuşmaları	3
Hayvan Refahı Felsefesi	12
Dünyayı Paylaştıklarımız ile Ortak Noktamız: Biliş	15
Hayvan Hakları Savunuculuğuna Dair	16
Güncel Hukukta Hayvan Hakları.....	19
Belediyenin Hayvan Hakları Sorumluluğu.....	24
İl Özel İdaresi Tarım Hizmetler Müdürlüğü Bünyesinde Hayvanların Korunması Hizmetleri.....	26
İl Tarım Müdürlüğü'nün Hayvan Haklarına Dair Kurumsal Sorumluluk Alanları.....	28
Atölye çalışmaları	29
Atölye 1: Hayvan Hakları Savunuculuğu–Türlerin Birlikteliği.....	30
Atölye 2: Hayvan Sağlığı ve Doğal Afetler.....	33
Atölye 3: Yerel Yönetimlerin Sorumlulukları ve Ortak Çalışma.....	38
SONUÇ	42

ÖNSÖZ

Yaşadığımız kentte ve ülkede insan-hayvan ilişkilerinde sorunlar olduğu bilinmektedir. Kentlerde plansız yapılaşma, rant odaklı değişimler, ortak yaşamda birlikte olduğumuz diğer canlılarla ilişkilerimizi etkilemiştir. İnsan-çevre etkileşiminin doğru yönetilememesi, olabilecek sorunların öngörülememesi ya da geç kalınmış çözüm arayışları, yaşanan sorunların katlanarak artmasına neden olmaktadır. Kent içinde yaşanan sorunların yanı sıra, kırsal alanlarda da insan eliyle yapılan müdahalelerin yol açtığı çevre sorunları, birçok canlı türünün çeşitli sorunlar yaşamasına, hatta yok olmasına neden olmaktadır.

01.02.2023 tarihinde faaliyetlerine başlayan Çanakkale Kent Konseyi Hayvan Hakları Çalışma Grubu, konusunu çevre ve toplum sağlığı için ortak yaşamı paylaştığımız hayvanların hakları, yaşamları, kentte insanlarla etkileşimleri, kurumların görev ve sorumlulukları konularında sorunların tespiti, sorunlarla ilgili çözüm önerileri ve uygulamaların takibi şeklinde belirlemiştir. Hayvan haklarını korumak, savunmak, toplumu bu konuda kamuya bilgi paylaşmak ve farkındalık yaratmak, hayvan haklarıyla ilgili izleme, destekleme çalışmaları yapmak, sorunlara çözüm üretmeye dair çeşitli etkinlikler düzenleyerek ilgili kurumlar ile hayvan severler arasındaki sürdürülebilir koordinasyonun sağlanması için çalışmaktadır. Belirlenmiş ve hayata geçirmekte olduğu faaliyetler arasında kentteki besleme odaklarının tespiti, kısırlaştırılacak hayvanlarla ilgili tespit, bildirim çalışmaları (gönüllülerle iş birliği içinde) toplantı, konferans, panel, yuvalandırma etkinlikleri, çalıştay vb. konularda ilgili kurumlara, kişilere ziyaretler yer almaktadır.

Kent Konseyi Hayvan Hakları Çalışma Grubunda, kentte yapılacak tüm planlamalar ve çalışmalarda bu hususlara dikkat edilerek davranılması ve hayvanların da yaşam hakkının korunması ve geliştirilmesi gerekliliği konuşulmuştur.

Sokak Hayvanlarının kentte ve kırsalda yaşanan sorunlar üzerinden, gereken konular ele alınarak tartışılmış, hızlı kentleşme ile yaşam alanları kısıtlanan hayvanların, çevrenin bir parçası olarak sağlıklı bir şekilde yaşayabilmeleri için tüm paydaşlarla çözüm önerilerinin geliştirilmesine karar verilmiş, katılımcı olabilecek kurumlar belirlenerek, "Birlikte Yaşam Çalıştayı" düzenlenmesine karar verilmiştir.

Tüm canlılar açısından birlikte yaşamın mümkün olabileceğinden yola çıkarak;

11 Mayıs 2024 Cumartesi günü Çanakkale Belediyesi Yeşil Yerel Yönetim Binası Nikah Salonu'nda gerçekleştirilen Birlikte Yaşam Çalıştayı, panel ve atölye çalışmaları formunda yapılmıştır. Çalıştayı ilk kısmı iki panelden oluşmaktadır: "Hayvan Refahı ve Hayvan Hakları Savunuculuğu" başlıklı Birinci Oturumda panelistler Hayvan Refahı Felsefesi, Hayvan Davranışları, Hayvan Hakları Savunuculuğu üzerine konuşmuşlardır.

"Hayvan Hakları ve Kamu Kurumları" başlıklı İkinci Oturumda; Güncel Hukukta Hayvan Hakları, Belediyenin Hayvan Hakları Sorumluluğu, İl Özel İdaresinin Hayvan Hakları Hakkındaki Sorumluluğu, İl Tarım Müdürlüğü'nün Hayvan Haklarına Dair Kurumsal Sorumluluk Alanları konularında ilgili birimlerden temsilciler sunumlarını paylaşmışlardır.

İkinci Oturumda söz alması beklenen Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü ısrarlı davetimize rağmen Çalıştaya katılım sağlamamıştır.

Çalıştayın öğleden sonraki ikinci kısmına atölye çalışmalarıyla devam edilmiştir.

1. Atölye: Hayvan Hakkı Savunuculuğu ve Türlerin Birlikteliği,
2. Atölye: Hayvan Sağlığı ve Doğal Afetler,
3. Atölye: Yerel Yönetimlerin Sorumlulukları ve Ortak Çalışması, başlıkları altında gerçekleştirilmiştir.

Atölye çalışmalarına Çanakkale Kent Konseyi Hayvan Hakları Çalışma Grubu Üyeleri, kamu kurum temsilcileri, akademisyenler, gazeteciler, Sivil Toplum Örgütlerinden (STÖ) ve meslek odalarından üyeler, bireysel katılımcılar ve sahada aktif çalışan hayvan hakları aktivistleri katılmıştır. Birinci ve İkinci Oturumun panelistlerinin sunum özetlerine aşağıda yer veriyoruz.

Katılımcıların öne sürdüğü görüş ve düşünceler doğrultusunda yaşam alanlarında hayvan ve insan birlikteliğinin sağlıklı bir şekilde sürmesi için sorunlar, paydaşlar ve çözüm önerileri dikkate alınarak hazırlanan sonuç raporu yazımız ek te sunulmuştur.

Saygılarımızla

Ülviye Çalıdağ

Çanakkale Kent Konseyi Hayvan Hakları Çalışma Grubu Adına
Kolaylaştırıcı

PANEL

Hayvan Refahı Felsefesi

Prof. Dr. Türker SavaşÇOMÜ,
Ziraat Fakültesi, Zootečni Bölümü Öğretim Üyesi

İnsan davranışları, insanın biyolojisinden ziyade kültürel ve moral etkilerle şekillenmektedir. Felsefeciler insanların çevreleri ile ilgili moral değerler oluşturmak zorunda oldukları konusunda hemfikir olmakla birlikte, yöntem konusunda farklılaşmaktadırlar. İnsanın hayvana bakış açısını sistematikleştirme gayreti köklü bir geçmişe sahiptir. Hayvanların evcilleştirilmesi, yaşamı sürdürebilme sorumluluğunu üstlenme anlamında söz konusu sürecin önemli kilometre taşlarından birisini oluşturmuştur.

Hayvanlar ve hayvanlara karşı davranış farklı kültürel birlikteliklerde (dini, etnik, siyasi) birbirinden oldukça farklı algılanabilmekle birlikte temelde iki yaklaşımın var olduğu söylenebilir: Antroposantrizm ve fizyosentrizm. İnsan merkezli bir yaklaşımı ifade eden antroposantrizm, insan dışındaki varlıkların değerini insana yararları ile ölçmektedir. Antroposantrizmde insanın çevresine ilişkin etik değerlerin oluşturulmasında, (1) temel gereksinim bakımından insanın doğaya bağımlı olduğu, (2) doğanın, maddi değer ötesinde, estetik nedenlerle insanın mutlu olmasını sağladığı ve (3) doğaya saygılı olmanın insanın diğer insanlara da saygı duyması konusunda eğitici olduğu şeklindeki üç yaklaşım rol oynar. Bu etik model çerçevesinde karşımıza katı bir antroposantrizm ile yumuşak bir antroposantrizm çıkmaktadır. Descartes'in (1596-1650) öğretileri katı bir antroposantrik anlayış taşımaktadır. Descartes insanın bir ruha sahip olduğunu söylerken hayvanların birer makeden farksız olduklarını ileri sürmüştür. Kant (1724-1804) ise hayvanların da acı ve ıstırap çekebileceklerini ifade etmesine karşın, onların değerlerinin ve haklarının olmadığını ifade etmektedir. Yumuşak antroposantrizmde insan her şeyin üzerinde yer alır. Ancak, yumuşak antroposantrizmi savunanlar katı bir antroposantrik anlayıştan farklı olarak, hayvanlara da "insanca" muamele edilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Ne var ki, söz konusu bakış açısı dahilinde hayvanlara insanca yaklaşılmasına dair öngörünün temelinde hayvanların "değeri" değil, insanın insanlık dışılıktan korunması anlamındaki endişe rol oynamaktadır.

Antroposantrizm nasıl ki insanı merkezine alıyorsa, fizyosentrizm de doğayı merkezine alan bir felsefi yaklaşımdır. Fizyosentrizm içerisinde iki yaklaşım özellikle öne çıkmaktadır. Bir ucunda yer alan patosentrizmde ıstırap duyabilme "yeteneği" canlıya etik bir değer kazandırmaktadır. Bugünkü bilgi birikimimiz doğrultusunda omurgalı türleri bu yaklaşım dahilinde değerlendirmemiz mümkündür. Diğer uçta yer alan biyosentrizm ise tüm canlılara bir "haysiyet" atfetmektedir.

Beş büyük dünya dininden Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlıkta hayvanlara bakış açısının antroposantrik olduğu söylenebilir. Hinduizm ve Budizm’de ise insan ve hayvanın karakterlerinin aynı olduğu, her ikisinin de duygulara ve ölümsüz bir ruha sahip olduklarına inanılmaktadır. Şu anki bilgi birikimiz, insanın yaşamını sürdürebilmesi için hem bitkisel hem de hayvansal ürünlere gereksinim duyan bir canlı olduğu yönündedir. Dünyadaki hiçbir canlı türünün diğer bir türe “üstünlüğü” yoktur. Ancak, türlerin, birbirlerinden farklı biyolojik yetenekleri vardır. Her türün bir bütün olarak biyolojisi, onun diğer bir tür ile ilişkisini düzenlemektedir. İnsanı biyolojik olarak diğer türlerden farklı kılan en önemli özelliği gelişmiş beyinsel yetileridir. Bu düşünsel yaklaşım, biyolojimiz çerçevesindeki gereksinim ve yeteneklerimizin “ahlak dışı” davranışlarımızın bahanesi olarak takdimi şeklinde görülebilir. Ancak, şu anki bilgi birikimiz yalnızca insanların “moral değerleri” olabileceğini ortaya koymaktadır. Açıkçası bu durum, biyolojimizin davranışlarımıza bahane değil, bilakis ahlaklı davranmamıza gerekçe oluşturduğunu gösterir. Bu yaklaşım şekli insanı çevresine karşı saygılı olmaya zorlar. Nitekim insanın beyinsel yetileri ona aynı zamanda çevresinin sorumluluğunu yükler. Özetle insan, sorumluluğunda olan evcil hayvan türlerinin mümkün olduğunca bilimsel bulgular neticesinde tanımlanan biyolojilerinin öngördüğü şekilde yaşamlarını sürdürmelerini sağlama yükümlülüğündedir.

Dünyayı Paylaştıklarımız ile Ortak Noktamız: Biliş

Doç. Dr. Çağrı Temuçin Ünal
ÇOMÜ, İTBF, Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Biliş, zihinsel yetelerimizin temelini oluşturan karmaşık bir kavramdır. Algı, bellek, dil, düşünme, problem çözme, karar verme ve yaratıcılık gibi geniş bir yelpazedeki zihinsel faaliyetleri kapsar. Bütün bu faaliyetlerin entegrasyonu neticesinde kişisel bütünlüğümüz ve bilincimiz oluşur.

Bilincimiz sadece çevremizle olan iletişimimizi şekillendirmez. Bilinçli olmak bize belli haklar ve görevler tanımlar. Evrimsel bir perspektiften bakıldığında, çevremizi paylaşan diğer hayvanların da bilinci olduğunu düşünmek gerçekçi bir yaklaşım olacaktır. Bu bağlamda, hayvanların bilişini anlamak, iki temel nedenden dolayı büyük önem taşır.

İlk olarak, insanın doğuştan gelen bilgiye olan susuzluğunu giderir, psikolojik yetilerin evrimini aydınlatır ve felsefi söylemi zenginleştirir. Bu unsurlar insanların entelektüel ihtiyaçları için olmazsa olmazlardır.

İkincisi, hayvanların bilişine dair bilgi hayati etik soruları gündeme getirir. Hayvan bilişine dair daha derin bir anlayış, bu özetle verilecek bilgiler ışığında, diğer türlerde de bilincin varlığını ortaya çıkararak etik sorumluluklarımızın sınırını bir hayli genişletmektedir. Çeşitli hayvan türleri üzerinde yapılan araştırmalar, onların da uyaran eşdeğerliğine (uyaranlar arası denklik kurma becerisi) sahip olduğunu göstermektedir. Bu eşdeğerlilik, refleksivite, simetri ve geçişlilik gibi insan dilinin oluşumunda temel olan unsurlarla desteklenir. Bu da bizlerin bu temel yapı taşlarını diğer canlılarla paylaştığımızı göstermektedir. Dahası, araştırmalar birçok türün zaman, mekân ve olayları, epizodik belleğin "ne", "nerede" ve "ne zaman" bileşenleri ile ilişkilendirebildiğini ortaya koymaktadır.

Bu bilişsel yetenekler ve sayısız diğerleri, hayvanlar alemindeki zihinlerin evrimsel gelişiminde bir süreklilik olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, insan ve hayvan davranışlarındaki benzerliklerin altında yatan bilişsel mekanizmaların evrimsel süreçte korunmuş olabileceği hipotezini güçlendirmektedir. Toplumların yaşamında bilimsel veriler her zaman etik değerlerle örtüşme içinde olmayabilir ve insanlığı etik ikilemlerle yüz yüze bırakmaktadır. Ancak, hayvan bilişine dair bilgilerimiz hem bilimsel hem de etik açıdan insanları hayvanlara hak ettikleri saygıyı gösterme sorumluluğuyla karşı karşıya bırakmaktadır. Bu bağlamda herhangi bir etik ikilem olmaması sorumlulukların derhal gerçekleştirilmesini de zorunlu kılar.

Hayvan Hakları Savunuculuğuna Dair

Aslı Alpar

Karikatürist, Hayvan Hakları Aktivisti

Bir distopya kurmaya çalışalım.

Bu distopyadaki ülkenin ceza kanunlarının şöyle çalıştığını varsayalım: Bir insanı öldürmek suç; ancak, o insanı acı çekirmeden öldürmenin cezası yok ya da bir insanı esir tutmak suç; ancak onu daha rahat koşullarda tutsak etmek suç değil.

Böyle bir ülkede yaşamak ister miydiniz?

Bu distopik ceza kanunu sizin yaşam hakkınızı güvence altına almıyor. Bu şu anlama geliyor: Anlaşmazlık yaşadığınız birisi sizi iğneyle ya da elektrikle bayıltıp acı çekmeden öldürürse ceza almayacak ve cezasızlık bu davranışı normalleştirecek. Sonuçta, toplumda bir sebepten daha güçlü olan kişiler ile daha güçsüz olan kişiler arasında eşitsizliğe neden olacak.

Tekrar soruyorum böyle bir ülkede yaşamak ister misiniz?

Bu distopik hikâyeden sonra konuyu nereye bağlayacağımı tahmin ettiğinizi düşünüp şu soruyu soruyorum: Böyle bir ülkede yaşamak istemeyenler olarak biz bunu neden hayvanlara yapıyoruz?

Nedenlerini düşünelim...

Hayvanlar bizim gibi acı çekmiyor mu?

Hayvanlar aynen bizim gibi acı çekiyor.

Hayvanlar bir bilince sahip değil mi?

2012 yılında Cambridge Üniversitesinde bir araya gelen sinirbilimciler, nöro farmakologlar, nöro fizyologlar, nöro anatomistler bu soruyu bilimsel yöntemlerle tartıştı. Bilim insanlarının bu soruya yanıtı 7 Temmuz 2012'de bir bildirmede açıklandı ve hayvanların insanlar gibi bilince sahip olduklarını duyurdular.

O zaman tekrar sorayım, neden o distopik ülkede yaşamak istemiyorsunuz?

Bir başka soru, sokakta yaşayan bir kedi katledildiğinde ya da sokakta yaşayan bir köpek cinsel istismara maruz bırakıldığında ne hissediyorsunuz? Peki ya, aynı şiddete maruz kalan hatta çoğu zaman sistematik şekilde çok daha ağırını yaşayan ve bu şiddeti insanlar yesin, eğlenin diye yapılan hayvanlara karşı ne hissediyoruz? Hayvanları yemeden sağlıklı bir şekilde yaşamının bilimsel olarak kanıtlandığı günümüzde bu soruyu bir daha düşünelim...

Toparlayayım, bunun adı türçülük. Tıpkı ırkçılık, İslamofobi, cinsiyetçilik gibi bir ayrımcılık biçimi. Bu tanım ilk defa 1970 yılında Richard D. Ryder tarafından ifade ediliyor.

Burada şunu soralım, az ırkçılık, az kadın düşmanlığını kabul edebilir misiniz? Bu soruya yanıtınız hayır ise hayvan refahını değil hayvan özgürlüğünü savunmanız gerekir.

“Hayvan refahı” koca bir yalan. Bir nokta daha var. Hayvan refahı bugün Türkiye’de de birçok ülkede de çok popüler bir kavram. Bu kavramın bu denli popülerleşmesinin sebebini araştırmalar açıklıyor, hayvanlara davranışlarımızla ilişkin kaygılar artıyor ve bu kaygılar hayvanları sömürmekten vazgeçmek alışkanlıkları değiştirmek için refahında düzenlemeler yapılmasını beraberinde getiriyor.

Peki hayvan refahı gerçekten var mı?

Colorado Üniversitesinden biyolog Marc Bekoff ve Oxford Üniversitesinden meslektaşı Marian Stamp Dawkins’in sürdürdükleri araştırmalar ve tartışmalar hayvan refahının sağlanması için varsayılan beş koşulun bir geçerliliği olmadığı şüphesini yansıtıyor.

Bu beş koşul 1979’da oraya atılıyor. Fiziksel sağlık için gerekli olan koşulları (açlıktan korunma, fiziksel rahatsızlıktan korunma ve yaralanma ve hastalıktan korunma) ele alırken, son ikisi zihinsel sağlığa (stresten uzak olma ve daha da önemlisi, "yaşama özgürlüğü") atıfta bulunur. Ve bu koşullar gerçekleştiğinde hayvanların doğal davranışlarını sergileyebileceğini, dolayısıyla onları bu koşullarda gıda, giysi, deney vs. endüstrilerinde kullanmamızda bir sorun olmadığını ileri sürer.

Doğal davranışı gerçekleştirme, dünya çapında birçok gıda şirketinin hayvan refahı önceliklerinden biri olarak "Doğal davranışı destekleyen zenginleştirmeler sağlamayı" öne çıkarıyor. Bu özellikle tavuklara uygulanırken şöyle deniyor: "Bu gibi doğal davranışları teşvik eden barınma ortamları sağlamak için tedarik zinciri ortaklarıyla birlikte çalışıyoruz: Gagalamak, tünemek ve toz banyosu yapmak gibi."

Oysa refah kriterlerinde başat olarak belirlenen doğal davranışın vurgulanması, pratikte çiftlik hayvanlarının refahını sağlamıyor. Son tahlilde, eğer hayvan refahı diye bir şey yoksa, hayvanları yemeden, giymeden onlar üzerinde deney yapmadan da yaşayabiliyorsak, bir kediye yönelik şiddeti kabul edemezken bir kuzuya yapılanı normalleştiriyorsak, bu konuşmanın başında bahsettiğim o distopik evrende bir insan olmak istemiyorsak cevap açık: Hiçbir türü sömürmeden yaşamaya gayret göstereceğiz. Böyle bir yaşam mümkün. İlk adımlarının bir örneğini, Bakırköy Belediye Meclisi’nin 04.10.2021 tarihli birinci birleşiminde alınan kararda (Sıra No.1, Karar No.59) görüyoruz:

"daha mutlu bir Bakırköy için..."

BAKIRKÖY BELEDİYE MECLİSİ KARAR ÖZETİ

Bakırköy Belediye Meclisi'nin 8. seçim dönemi 3. toplantı yılı 2021 senesi Ekim ayı Olağan Meclis Toplantılarının 04.10.2021 tarihli birinci birleşiminde gündem maddelerinin görüşülmesi neticesinde;

SIRA NO	TARİHİ	KARAR NO	KARARIN ÖZÜ
1	04.10.2021	59	Sağlık İşleri Müdürlüğü başlıklı "Bakırköy Belediyesi Sokak Hayvanları Geçici Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinde konumumuz altında olan hayvanların hiçbir şart altında deney hayvanı olarak bir kuruma verilmemesi" hakkındaki Başkanlık Teklifinin Oy Birliği ile kabulüne karar verildi.

Tarkan ELLERGEZEN
Divan Katibi

Şebnem YÜKEB
Divan Katibi

Mahir ÇELİK
Meclis 1. Başkanvekili

Kaynakça:

Marc Bekoff, https://www.wellbeingintlstudiesrepository.org/acwp_awap/61/

Marian Dawkings, <https://www.mdpi.com/2076-2615/13/6/988>

Artan hayvan refahı arzusu, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9947326/>

Cambridge Bildirgesi, <http://fcmconference.org/img/CambridgeDeclarationOnConsciousness.pdf>

Güncel Hukukta Hayvan Hakları

Av. Volkan Coşkun

Çanakkale Barosu Hayvan Hakları Komisyonu Başkanı

Hayvan hakları, insan harici hayvanların tümünün ya da bir kısmının kendilerine ait bir özerkliğe sahip oldukları ve acıdan kaçınma gibi temel çıkarlarının tıpkı insanların temel çıkarlarının korunduğu gibi korunması gerektiğini savunan fikirdir. 1 Temmuz 2004 tarihli 5199 numaralı Hayvanları Koruma Kanunu ile düzenlenir. Bu kanuna göre tüm hayvanlar eşit ve kanun hükümleri çerçevesinde yaşam hakkına sahiptir.

1926 yılında kabul edilen "Hayvan Islahı Kanunu" daha çok hayvancılığın geliştirilmesi ve salgın hastalıklarının önlenmesine yönelikti. Cumhuriyet Döneminde hayvanlara kötü muameleye karşı Türk Ceza Kanununun 521 ve 577'nci Maddeleri işleme konuldu. Hukuksal iyileştirmeler ise Avrupa Birliği'ne adaylık süreciyle geldi. Fakat 1926 yılında kabul edilen kanun hayvan haklarından ziyade toplumsal refah gözetilerek salgın hastalıkların önlenmesi adına düzenlenmiş bir kanundur.

Kanunda hayvanların mal olarak kabul edilmesi ve hayvanlara zarar verenlere uygulanan cezalar nedeniyle hayvan hakları savunucuları kanunu 2007'den beri eleştirmektedir. Kanun değişikliğine ilişkin ilk olarak 2011'de hazırlanan tasarı 2014'te askıya alındı. İleriki yıllardaki benzer girişimler de sonuçsuz kaldı. Bu doğrultudaki kanun değişikliği Temmuz 2021'de gerçekleştirildi.

5199 s. Hayvanları Koruma Kanununun en önemli can alıcı noktası 6.maddesidir. Bu madde ile sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunludur. Bu hayvanların öncelikle söz konusu merkezlerde oluşturulacak müşahede yerlerinde tutulması sağlanır. Müşahede yerlerinde kısırlaştırılan, aşılanan ve rehabilite edilen hayvanların kaydedildikten sonra öncelikle alındıkları ortama bırakılmaları **ESASTIR**.

Sahibi tarafından işlenen suçlar da dahil olmak üzere bu maddede belirtilen suçların işlenmesi halinde soruşturma yapılması **Tarım ve Orman Bakanlığının il veya ilçe müdürlükleri tarafından Cumhuriyet başsavcılığına yazılı başvuruda bulunulmasına bağlıdır**. Bu başvuru muhakeme şartı niteliğindedir. Suçüstü halinde ise soruşturma genel hükümlere göre yapılır. İkinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarda belirtilen suçların başka bir kişi tarafından sahipli hayvana karşı işlenmesi halinde hayvan sahibinin şikâyeti üzerine de soruşturma yapılır. (burası hukuk prensiplerine aykırı çünkü yürütme erkine soruşturma izni verilmiştir. Bir soruşturma başlatılabilmesi için yürütmenin bir organı olan tarım il müdürlüğünün iznine bağlıdır, suçüstü haller hariç)

Kanunun 15.maddesinde düzenlenen İl Hayvanları Koruma Kurulu'nun asli görevi hayvanların yaşam hakkı üzerinden refahını düzenlemektir. Ne yazık ki uygulamada minimum maliyet gözetilerek kamu kurumlarının en az sorumluluğu nasıl alacağına ilişkin toplantılar yapılmaktadır.

Hayvan hakları savunucuları için dilekçe örneği.

SENARYO-1: Küpeli sokak köpeğinin usule aykırı toplanması/belediyenin, görevlilerinin adının ve aracın tespiti ihtimali

ANKARA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

ŞİKAYETÇİ : AD-SOYAD/TC/ADRES

ŞÜPHELİ/ŞÜPHELİLER:

1.İhtimal : Belediye adı ve toplayan görevlilerin adı tespit edilmişse:

... Belediyesinde çalışan AD-SOYAD görevlisi/görevlileri

2.İhtimal: Belediye adı tespit edilememiş, toplayanlar tespit edilmiş ise:

Ad-Soyad Belediye Görevlisi

3.İhtimal: Belediye adı tespit edilmiş, toplayan görevlilerin adı tespit edilememişse:

Cumhuriyet başsavcılığınca re'sen tespit edilecek ... Belediyesi görevlileri

4.İhtimal: Belediye adı ve toplayan görevliler de tespit edilememişse:

Cumhuriyet başsavcılığınca re'sen tespit edilecek Belediye Görevlileri

SUÇ : TCK madde 257, 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu madde 14/m ve 28A maddesinin 4. Ve 8. fıkraları.

SUÇ TARİHİ : .....Gün/.....Saat civarı.

AÇIKLAMALAR:

A. OLAYLAR: 1.Mahallemizde yaşayan ve mahalleli tarafından beslenen sokağımızın köpekleri için, ...

tarhinde saat .... civarı ...belediyesi görevlileri mevkiine gelerek köpekleri toplamaya başlamışlardır.

2. Görevlilere köpeklerin niçin toplandığı sorulduğunda, şikayet olduğu belirtilmiş, ancak şikayetin ne olduğu açıklanmamış ve *küpesi bulunan, böylece aşılandığı açık olan* birden fazla köpek adeta istiflenerek araca konulmuştur.(Ek-1: Toplama esnasında çekilen köpeklerin küpeli olduğunu gösteren video ve fotoğraflar)

3. Belediye çalışanlarına, küpesi olan hayvanların geçici bakım evine götürülemeyeceği, bu konuda tutanak tutmaları talebinde bulunulmuş, küpesi olan köpeklerin küpe numaralarının tutanağa yazılması ve görevlilerin kendi isimlerinin de yazılması talep edilmiştir. Ancak belediye görevlileri tutanak vermekten imtina ederek, sadece çalıştıkları belediyenin adını ve kendi isimlerini zorlukla vererek olay yerinden hızla uzaklaşmışlardır.

(Ek-2: Belediye aracını ve plakasını içeren fotoğraflar.)

A. OLAYIN HUKUKİ NİTELİĞİ:

Bahsi geçen fiil aşağıda açıklanacağı üzere iki yönden hukuka aykırılık içermektedir.

Ba.TÜRK CEZA KANUNU YÖNÜNDEN

4-5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu'nun 6. Maddesinin 4. fıkrasına göre,

"Sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerine götürülmesi zorunludur. Bu hayvanların öncelikle söz konusu merkezlerde oluşturulacak müşahede yerlerinde tutulması sağlanır. Müşahede yerlerinde kısırlaştırılan, aşılanan ve rehabilite edilen hayvanların kaydedildikten sonra öncelikle alındıkları ortama bırakılmaları esastır."

Bir sokak köpeğinin küpesinin bulunması, daha önce belediye tarafından bakım evine alındığı ve aşılandığının göstergesidir. Söz konusu fıkradan anlaşılacağı üzere sokak köpeği ancak aşılanmak üzere geçici bakım evine götürülebilir. Küpesi olan bir köpeğin yeniden bakım evine götürülmesi köpeğin ikincil bir örselenme yaşayacağı anlamına geleceği gibi aynı kanunun ilkeleri düzenleyen 4. Maddesinin c) bendinde yer alan *"Hayvanların korunması, gözeticilmesi, bakımı ve kötü muamelelerden uzak tutulması için gerekli önlemler alınmalıdır."* hükmüne aykırılık teşkil etmektedir.

Bu nedenle söz konusu fiil, kendilerine verilen yasal yetkinin aşıldığı, usule aykırı toplama yapıldığı için kamu görevlilerinin görevlerinin gereklerine aykırı hareket etmeleri nedeniyle TCK madde 257 kapsamındaki görevi kötüye kullanma suçuna vücut vermektedir.

Bb.5199 SAYILI KANUN YÖNÜNDEN:

5. 5199 Sayılı Kanunun 14. Maddesinin m) bendine göre, *"Hayvanlara işkence yapmak veya acımasız ve zalimce muamelede bulunmak."* hayvanlarla ilgili yasaklar arasındadır.

Söz konusu madde, hayvanların da insan gibi acı çekme yetisine sahip olması nedeniyle düzenlenmiştir. Daha önce aşılanmış ve alındığı yere bırakılmış bir köpeğin yeniden bakım evine götürülmek için toplanması, hayvan yönünden hiçbir fayda içermediği gibi yaşadığı ortamdaki belirsiz bir süre için zorla koparılarak sıkışık bir araç içinde, onlarca köpeğin kokusunun ve sesinin olduğu bir ortama götürülerek travma yaşamaya anlamına gelmektedir. Bu eylemin ise kanunun koruduğu hayvanın duygusal ve fiziksel bütünlüğü menfaatine aykırılık teşkil ettiği bu nedenle hayvana yönelik acımasız ve zalimce muamele olduğu ortadadır.

1. Aynı kanunun 28/A maddesinin 4. Fıkrasına göre, *"14 üncü maddenin birinci fıkrasının (m) bendinde düzenlenen yasağa aykırı davranmak suretiyle bir ev hayvanına veya evcil hayvana işkence eden veya acımasız ve zalimce muamelede bulunan kişi altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."*

Eyleme ilişkin adli bir cezanın öngörülmesi yanında söz konusu eylemin soruşturma usulüne ilişkin aynı maddenin 8. fıkrasında, "Suçüstü halinde ise soruşturma genel hükümlere göre yapılır." denilmekle ekte sunduğumuz deliller ile suçüstü hali olduğu için işbu soruşturmada herhangi bir ön şart bulunmamaktadır.

DELİLLER :

Ek-1: Toplama esnasında çekilen, köpeklerin küpeli olduğunu gösteren video ve fotoğraflar

Ek-2: Belediye aracını ve plakasını içeren fotoğraflar

Tanıklar:Olay hakkında Ad-Soyad adlı kişi/kişilerin görgüye dayalı bilgileri bulunmaktadır.

İSTEM SONUCU: Yukarıda açıklanan nedenlerle,

1- Şüpheliler hakkında soruşturma başlatılarak TCK madde 257, 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanununun 28/A-4 ve savcılıkça re'sen tespit edilecek suçlar nedeniyle haklarında iddianame hazırlanılarak cezalandırılmalarını saygılarımla talep ederim. (Şikâyet tarihi).

MÜŞTEKİ

Belediyenin Hayvan Hakları Sorumluluğu

Görkem Bakır
Veteriner Hekim

Çanakkale Belediyesi Veteriner İşleri Müdürlüğü, Sokak hayvanları
Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi

Çanakkale Belediyesi Sokak Hayvanları Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi çalışmaların 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu çerçevesinde yürütmektedir. İlgili kanunda Belediyelerin sorumluluğu şu şekildedir:

“Ek Madde 1 – (Ek:9/7/2021-7332/13 md.)

Büyükşehir belediyeleri, il belediyeleri ve nüfusu yirmi beş bini aşan büyükşehir ilçe belediyeleri ile diğer belediyeler, sahihsiz veya güçten düşmüş ya da tehlike arz eden hayvanların korunması ve bakımının yapılması ile rehabilitasyonunun sağlanması amacıyla hayvan bakımevleri kurar.

Birinci fıkrada belirtilen hayvanlar, ilgili belediyeler tarafından hayvan bakımevine götürülür. Hayvan bakımevi kurma zorunluluğu olmayan belediyeler ise sorumluluk alanındaki bu hayvanları en yakın hayvan bakımevine götürür. Rehabilitate edilen hayvanlar Bakanlıkça oluşturulan veri tabanına kaydedilir. Rehabilitasyon süreci tamamlanan hayvanların, bakımevine getiren belediye tarafından öncelikle alındıkları ortama bırakılmaları esastır.

Rehabilitate edilmemiş sahihsiz köpekler, belediyelerce hayvan bakımevlerinde veya geçici ünitelerde kısırlaştırılarak veri tabanına kaydedilir. Geçici ünitelerde yapılan kısırlaştırmalar sonrasında, köpekler alındıkları ortama bırakılmadan önce sağlıklarına kavuşmaları için gerekli tedbirler alınır. Bakanlık da bu kapsamdaki köpeklerin kısırlaştırılmasına her türlü yardımda bulunur”

Söz konusu yasa maddesi doğrultusunda Sokak Hayvanları Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinde sahiplendirme, aşılama, kısırlaştırma, işaretleme ve veri tabanına kayıtların oluşturulması çalışmaları yürütülmektedir.

Çanakkale Belediyesi Sokak Hayvanları Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi'nde üç veteriner hekim, dört veteriner sağlık teknikeri, bir birim sorumlusu, iki koordinasyon personeli, bir büro personeli, bir temizlik personeli ve on sekiz hayvan bakım ve saha personeli görev yapmaktadır. Çanakkale Belediyesi Kepez Belediyesi ile ortak çalışarak, Kepez Belediyesinin sorumluluk alanına da hizmet vermektedir.

Çanakkale Sokak hayvanları Bakım ve Rehabilitasyon Merkezinde 2023 yılında 210 köpek ve 217 kedi yuvalandırılmış, 613 köpek ve 1729 kedi kısırlaştırılmıştır. Merkez aynı yıl 26 ton kedi ve köpek maması temin ederek 2000'i aşkın besleme ve yanı sıra aşılama faaliyeti gerçekleştirmiştir. Bunların yanı sıra Merkezimizde kedi ve köpeklerde 4000'i aşkın muayene gerçekleştirilmiştir.

Merkezimizde bulunan kedi ve köpek bakımevinin fizikî altyapısını geliştirmek ve kapasitesini artırmak için projelendirme yapılmıştır. Bu proje ile yasaklı ırklar için özel alanlar, engelli ve yavrulular için öncelikli olmak üzere kedi köyü yapılacaktır.

Merkezimizde ayrıca sosyal sorumluluk ve farkındalık etkinlikleri kapsamında hayvan refahına uygun, aynı zamanda çevre ve toplum sağlığını da gözeten barınma kulübeleri yapılmıştır.

Sonuç olarak sokakta çok sıcak ve çok soğuk havada ve zorlu yaşam şartlarında bazen açlık, hastalık, travmalar ve kazalara maruz kalan sokak hayvanlarını korumak için görev yapan Çanakkale Sokak hayvanları Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, bu hayvanlara yuva bulunması ve kısırlaştırılması sonrasında sokakta yaşamak zorunda kalan hayvan sayısının azalmasına çalışmaktadır. Bu hayvanlar için ayrılan maddî kaynak ve hayvan başına ayrılacak zaman ile insan kaynağının artmasına bağlı olarak yaşam kaliteleri ve refahları da aynı oranda artacaktır. Nihai sonuç olarak kısırlaştırma ve sahiplendirme çalışmalarının sürekliliği ve tüm il, ilçe, kasaba ve köylere yaygınlaştırılması ile sokakta hayvan kalması engellenmiş olacaktır.

İl Özel İdaresi Tarım Hizmetler Müdürlüğü Bünyesinde Hayvanların Korunması Hizmetleri

Teoman Uzun

Çanakale İl Özel İdaresi, Tarımsal Hizmetler Müdürü

Bilindiği üzere, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu 24/06/2004 tarihinde kabul edilmiş olup 01/07/2004 tarih ve 25509 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun amacı; “hayvanların rahat yaşamalarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamak” olarak belirlenmiştir. Sahipsiz Hayvan; “barınacak yeri olmayan veya sahibinin ya da koruyucusunun ev ve arazisinin sınırları dışında bulunan ve herhangi bir sahip veya koruyucunun kontrolü ya da doğrudan denetimi altında bulunmayan evcil hayvan” olarak tanımlanmıştır.

Kanunun 4. Maddesi kapsamında hayvanların korunmasına ve rahat yaşamalarına ilişkin temel ilkeler belirlenmiştir. Maddenin (j) fıkrasında; “Yerel Yönetimler, gönüllü kuruluşlarla iş birliği içerisinde, sahipsiz ve güçten düşmüş hayvanların korunması için hayvan bakımevleri kurarak onların bakımlarını ve tedavilerini sağlar ve eğitim çalışmaları yapar. Ayrıca yerel yönetimler, ilgili karar organlarının uygun görmesi halinde hayvan hastanesi kurar” denilerek kanunun öngördüğü çalışmalarda ana unsurlardan birinin yerel yönetimler olduğu belirtilmiştir.

Bilindiği üzere yerel yönetimler köyler, belediyeler ve İl Özel İdareleridir. Köylerde karar organı Köy İhtiyar Heyeti, belediyelerde belediye meclisi, il özel idarelerinde ise il genel meclisidir. İl genel nüfusu 750 bini geçen illerde İl Özel İdareleri kapatılarak Büyükşehir Belediyeleri kurulmaktadır. İl Özel İdareleri bulunan illerde yerel yönetim görevleri, Belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyelerce, dışında da İl Özel İdarelerince yürütülmektedir.

Kanunun uygulanmasında sorumlu ve düzenleyici bakanlık Tarım ve Orman Bakanlığı’dır. Sorunları çözmek için “İl Hayvanları Koruma Kurulları” oluşturulmuştur. Gönüllü hayvanseverlerin desteğini almak için bu kurul tarafından her yıl için görev yapmak üzere yerel hayvan koruma görevlileri seçilmektedir. Bu görevlilerin yerel yönetimlerle eşgüdüm halinde çalışması kanunda öngörülmüştür.

Kanunda (Madde 19) hayvanların korunması amacıyla bakımevleri ve hastaneler kurmak, buralarda bakım, rehabilitasyon, aşılama ve kısırlaştırma gibi faaliyetleri yürütmek için başta yerel yönetimler olmak üzere diğer ilgili kurum ve kuruluşlara teşvik veya bakanlıkça uygun görülen miktarlarda mali destek sağlanması hüküm altına alınmış, gerçek ve tüzel kişilerce bu amaçla bakanlığa ve yerel yönetimlere ayni ve nakdi bağışta bulunulabileceği belirtilmiştir.

Kanunda belediyelere verilen yetki ve sorumluluklar daha net biçimde ifade edilirken İl Özel İdarelerinin sorumluluk alanlarıyla ilgili olarak net tanımlamalar yapılmamıştır.

06/01/2024 Tarih ve 13 Sayılı İl Genel Meclisi kararıyla kabul edilerek yürürlüğe giren “Çanakkale İl Özel İdaresi teşkilatı, görevleri, çalışma usul ve esasları hakkında yönetmelik” kapsamında 26.4. Madde hayvanların korunması hizmetleriyle ilgili olup “İl Özel İdaresi hizmet sahasında bulunan yerlerde 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu kapsamında sokak hayvanlarının aşılınması, tedavisi, kısırlaştırılması, barınak vb. iş ve işlemleri yürütmek” İl Özel İdaresinin görevleri arasında sayılmıştır.

Çanakkale İl Özel İdaresi 2023 yılı içerisinde 13/02/2023 tarihinde yapmış olduğu ihale sözleşmesi ile il genelinde sorumluluk sahasında 9500 adet sahipsiz köpeği kısırlaştırıp çip takmak suretiyle kayıt altına almıştır. Bunun ilçelere göre dağılımı Eceabat ilçesi 500 adet, diğer ilçeler 1000 er adet şeklinde olmuştur. Yine 2023 yılı içerisinde özellikle kış koşullarında sahipsiz evcil hayvanlara destek olmak amacıyla İl Özel İdaresi tarafından temin edilen 70 paket köpek, 20 paket kedi maması Doğa Koruma Milli Parklar Şubesi ve Jandarma görevlileri eliyle dağıtılmıştır. İl Özel İdaresinin halihazırda hayvan barınağı ya da hastanesi bulunmamaktadır.

İl Tarım Müdürlüğünün Hayvan Haklarına Dair Kurumsal Sorumluluk Alanları

Ömer Günal Ünal
Veteriner Hekim / İl Tarım Müdürlüğü

Tarım İl Müdürlüğü bünyesindeki Hayvan Sağlığı ve Yetiştiriciliği Şube Müdürlüğü hayvan hakları ve refahını gözeterek sorumluluklarını yerine getirir. Tarım İl Müdürlükleri, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu gereği, İl Hayvanları Koruma Kurulu'nun bileşenidir. Bu kapsamda temel görevlerimiz:

- ✓ Kimliklendirme (sahipsiz hayvanlarda belediye ve STÖ'lerle ortak çalışma)
- ✓ İnsan ve hayvan sağlığı açısından koruyucu önlemler kapsamında aşılama
- ✓ Hayvanlara yönelik şiddet veya istismar durumunda, yerinde tespit yaparak suç duyurusunda bulunma
- ✓ Tavsiye reçetesi yazma
- ✓ Vatandaşlara yönelik farkındalık eğitim ve seminerleri düzenlemektir.

Tarım İl Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar İl Müdürlüğü ve Jandarma ile hareket ederek, kırsalda yaşayan hayvanların kimliklendirilerek kayıt altına alınması ve bilgilerin bakanlığın veri tabanına işlenmesi konusunda çalışmalar yürütmektedir.

Kırsal alanlarda vatandaşların kedi ve köpek gibi hayvanların sağlığı ve popülasyon artışları konusunda farkındalıklarının düşük olduğu, muhtarların bu konuda bilinçlerinin yetersiz olduğu, sorumluluk almadığı ve bazı köylülerin yalnızca kendi yakın çevresindeki hayvanları aşılanmasına dönük ilgi gösterdiği ifade edilebilir. Kırsaldaki evcil hayvanların sağlığına ve bakımına yönelik duyarlılığı gidermek ve farkındalık artırmak için köy kahvelerinde bilgilendirme toplantıları ve seminerler verilmektedir.

İl Tarım Müdürlüğü'ne bağlı veterinerler aşılama ve kimliklendirmede yoğun çalışsa da kısırlaştırma konusunda hizmet verememektedirler. Kırsalda en fazla yapılan çalışma, büyük ve küçükbaş hayvanların aşılanma ve kimliklendirilmeleridir. Kırsaldaki kedi ve köpeklerin aşılanma ve kısırlaştırma konusuna daha fazla eğilmek ve özellikle kısırlaştırma operasyonları bakımından personel hizmet içi eğitimden geçmesi yararlı olacaktır. Ayrıca bütçe ve malzeme eksikliği de çalışmaların sürekliliğini ve verimliliğini olumsuz etkileyebilmektedir.

ATÖLYE ÇALIŞMALARI

Atölye 1

Hayvan Hakları Savunuculuğu–Türlerin Birlikteliği

Atölye temaları: Barınma, beslenme, koruma, tedavi, haklar, yetkiler, çevresel koşullar – Mahalleler, siteler, komşular, genel olarak rahatsız olan insanlar, veterinerler, birlikte yaşayan insanların hakları, sorumlulukları, il-ilçe meclisleri, yönetimler, bakımevleri, haklar, yetkiler, iletişim sorunları, imkânlar

Katılımcılar: İsmail Türk (Çanakkale Morpati Derneği), Dilek Cigerdelen (Çanakkale Morpati Derneği), Reşat Özer (Erzurumlular Derneği), Kamile Manav (Çanakkale Morpati Derneği), Vildan Tülay Ünal (ÇOMÜ Patili Dostlar Kulübü), Emine Akın (Çanakkale Morpati Derneği), Volkan Coşkun (Çanakkale Barosu Hayvan Hakları Komisyonu), Zehra Akarsu (ÇOMÜ Patili Dostlar Kulübü), Türker Savaş (ÇOMÜ), Aslı Alpar (Gazeteci-çizer, Hayvan Hakları Savunucusu, Simten Coşar(Morpati))

Atölye akışında şu hat izlendi:

1. Sorunların tanımlanması;
2. Paydaşların tanımlanması;
3. Çözüm önerileri.

1.Sorunlar

- Hayvanseverlikle hayvan hakları savunuculuğu arasındaki ayrımının bilinmemesi
- Sokak hayvanlarının yaşam haklarıyla ilgili kanunların ve yaptırımların muğlâk olması
- Hayvan hakları savunucularının haklarıyla ilgili bilgi sahibi olmaması
- Kamu kurumlarının kanunla tanımlı görevleri yerine getirmemeleri
- Bakımevlerinin yetersiz sayıda olması; kanunlardaki düzenlemelere uygun olarak açılmaması
- Mevcut bakımevlerindeki yetersizlikler:
  - Fiziksel koşullarla ilgili sorunlar; beslenme sorunları
  - Hijyen sorunları; ekipman eksikliği, tıbbi araç-gereç eksikliği
  - Personelin nitel ve nicel açıdan eksik olması; alanda bilgi sahibi olmayan, sokak hayvanlarıyla iletişim becerilerine sahip olmayan, sokak hayvanlarından korkan personelin işe alınıyor olması
  - Sokak hayvanlarının tedavisinde fayda – maliyet hesabına göre hareket edilmesi; tedavi maliyeti yüksek olanların ölüme terk edilmesi ya da öldürülmesi ('ötenazi' ya da 'uyutma' terimleriyle yumuşatılarak)
- STÖ ve gönüllülerle sistematik ilişkinin kurulmuyor olması. Bu tür bağlantı kurmak, birlikte hareket etmek isteyen STÖ ve gönüllülere iletişim kanallarının kapalı tutulması
  - Sokak hayvanlarıyla ilgili veri eksikliği

- Yerel yönetimlerin sokak hayvanlarının bakımı, beslenmesi, korunma altına alınmasına ayırdıkları bütçenin yetersiz olması
- Yerel yönetimlerin sokak hayvanlarıyla ilgili faaliyetlerinde popülasyon sorununa çözüm odaklı yaklaşmaları
- Ruhsatsız evcil hayvan üretimi
- Evcil hayvanların sokağa terk edilmesi
- Kısırlaştırma ile ilgili faaliyetlerin sistematik yürütülmemesi, buna bağlı olarak popülasyon artışını kontrol altına almakta yetersiz kalınması

2. Paydaşlar

Çanakkale Barosu Hayvan Hakları Komisyonu, İl Hayvan Hakları Komisyonu, Millî Eğitim Bakanlığı İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Diyanet, Müftülük, Muhtarlar Derneği, İl Emniyet Müdürlüğü, Jandarma

3. Çözüm önerileri

Sokak hayvanlarının yaşam hakkıyla ilgili farkındalık yaratmaya, Hayvan hakları savunucularıyla ilgili karalamaya varan önyargıların giderilmesine yönelik kamu spotları hazırlanmalıdır. Ana akım medyada sokak hayvanlarına yönelik negatif propaganda düzeltici müdahalelerde bulunulmalıdır.

Küçük yaştan itibaren hayvan sevgisinin aşılması ve sokak hayvanlarının yaşam haklarını öğretmek adına ilköğretim müfredatına uygun derslerin eklenmesi gerekmektedir.

5199 numaralı kanunda kurumların görevlerini yerine getirmelerine dönük reform çalışmaları yapılmalıdır (Baro Hayvan Hakları Komisyonu iş birliğiyle).

Yerel yönetimler sokak hayvanlarıyla ilgili sistemli veri toplamalı, gönüllü besleme yapanlara mama desteğinde bulunulmalıdır. Bakım evlerinde kamera kayıt sistemlerinin kurulması. Bakımevlerinde yeterli tıbbi ve teknik donanımın sağlanması ve istihdam edilen personelin sokak hayvanları hakkında bilgi sahibi olması; sokak hayvanlarından korkanların, sokak hayvanlarına düşmanca yaklaşanların istihdam edilmemesi. Bakımevlerinde periyodik hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesi.

Sokak hayvanlarına şiddet uygulayanlara karşı caydırıcı ceza uygulamasının kanun kapsamına alınmalıdır. Sokak hayvanları için mama, kısırlaştırma ve tedavide KDV indirimi uygulanmalıdır.

Hayvan hakları savunucularının kanunlarla tanımlanan hakları öğrenmeleri için Kent Konseyi Hayvan Hakları Çalışma Grubunca düzenli eğitim programlarının hayata geçirilmesi.

ÖZETİ:

Yeni bir çağda Yaşam Kalitesinin Artırılması için...

- Yaşam Kalitesinin Artırılması için...
- Yaşam Kalitesinin Artırılması için...
- Yaşam Kalitesinin Artırılması için...
- Yaşam Kalitesinin Artırılması için...

YEREL YATIRIM

Yerel Yatırımın Önemi ve Kapsamı

- Yerel Yatırımın Önemi
- Yerel Yatırımın Kapsamı

YEREL YATIRIM

Yerel Yatırımın Önemi ve Kapsamı

- Yerel Yatırımın Önemi
- Yerel Yatırımın Kapsamı

YEREL YATIRIM

Yerel Yatırımın Önemi ve Kapsamı

- Yerel Yatırımın Önemi
- Yerel Yatırımın Kapsamı

YEREL YATIRIM

Yerel Yatırımın Önemi ve Kapsamı

- Yerel Yatırımın Önemi
- Yerel Yatırımın Kapsamı

Atölye 2

Hayvan Sağlığı ve Doğal Afetler

Atölye temaları: Bulaşıcı hastalıklar ve doğal afetler (deprem, yangınlar ve ekstrem hava olayları)

Katılımcılar: Faize Sarış (ÇOMÜ), Müfide Koca (Çanakkale Morpati Derneği), Hakan Bozkurt (Çanakkale Veteriner Hekimler Odası), Hakan Erdem (ÇOMÜ), Yaren Ercan (ÇOMÜ Patili Dostlar Kulübü), M. Emir Hiçyılmaz(ÇOMÜ Patili Dostlar Kulübü), Bilge Orak(ÇOMÜ Patili Dostlar Kulübü), Elif Özağı, Işıl Nisa Kılıç(ÇOMÜ Patili Dostlar Kulübü), Elif Sude Şenel(ÇOMÜ Patili Dostlar Kulübü), Tuğçe Özçelik (ÇAHAYSEV EYKB), Fatma Toksoy (ÇASEMDER), Hilal Barbay (Çanakkale Morpati Derneği)

Atölye akışında, her iki tema için şu hat izlendi:

1. Sorunların tanımlanması;
2. Paydaşların tanımlanması;
3. Çözüm önerileri;
4. Yol haritası/taslak eylem plânı.

Tema 1: Zoonoz Hastalıklar

Zoonoz hastalıklar, hayvandan insana ve insandan hayvana bulaşabilen hastalıklardır. Kentlerde en öne çıkanları toksoplazma ve kuduz hastalıkları iken, kırsalda ise Kırım Kongo Kanamalı Ateşi, Kuduz ve Bruselloz'dur. Dünya genelinde zoonoz hastalıklarda artış gözlenmektedir. Bunun en önemli nedeni, insanların arazi örtüsü değişiklikleri ile doğal alanlara daha çok müdahale etmesi sonucu vahşi yaşamla artan teması ve koruyucu önlemleri almamasıdır.

1. Sorunlar

Bu tema altında gözlenen sorunlar:

- Bilinçsiz gıda tüketimi: Uygun olmayan hayvansal gıda tüketimi ve tarım ürünlerinin yeterince yıkanmadan tüketilmesi bu tip hastalıkların yayılmasına neden olabilir.
- Kentsel alandaki sokak hayvanı dışkıları kontrol altına alınmalıdır. Burada özellikle park alanlarındaki dışkılar tehlike oluşturmaktadır.
- Hastalık taşıyan hayvanlar ile kontrolsüz temas edilmesi.
- Yeterli ve düzenli parazit mücadelesi yapılmaması.

2. Paydaşlar

Yerel Yönetimler, İl Sağlık Müdürlüğü, Veteriner Hekimler Odası, Tarım İl Müdürlüğü, Üniversite ve Sivil Toplum Örgütleri

3. Çözüm önerileri

Sorumlu gıda tüketimi ve denetim: Bilinçsiz gıda tüketiminin önüne geçmek için restoranlarda denetimleri artırmak ve halkı bilinçlendirmek için eğitim

çalışmalarını sürekli kılmak gereklidir. Bu alanda Sağlık İl Müdürlüğü, Tarım İl Müdürlüğü, Yerel Yönetim, Üniversite ve STÖ'ler ortak çalışmalar yürütebilir.

Kentsel alanda dışkı yönetimi çalışmaları yapılmadı. Beslenme odaklarının yanına kum havuzları yapmak iyi bir çözüm olacaktır. Aşılama çalışmaları aksatılmamalıdır. Gönüllü ve çocuklar hijyen ve korunma konusunda eğitimler verilebilir. Yerel Yönetimler, Veteriner Hekimler Odası, Tarım İl Müdürlüğü, Yerel Yönetim, Üniversite ve STÖ'lerin paydaş olarak tanımlandığı bu alanda ortak çalışma zeminleri yaratılabilir.

Yaban hayvanlarının taşıdığı zoonozlar ile ilgili afiş-duyuru-eğitim planlanabilir. Sokak hayvanları için anti-paraziter ilaçlama ve aşılama organizasyonları düzenlenebilir. Yaban hayvanlarının oral kuduz aşısı projelerinin sürekliliği desteklenebilir.

4. Yol haritası

Kent Konseyi Hayvan Hakları Çalışma Grubu bu tema kapsamında öncelikli olarak, kentteki

park alanlarındaki beslenme odaklarına kum havuzları yapılması için belediyeleri harekete geçirebilir.

Tema 2: Bulaşıcı Hastalıklar

Bu tema altında hayvandan hayvana geçen bulaşıcı hastalıklar tartışıldı. Popülasyon artışı başta olmak üzere, kentsel alanlarda pek çok farklı ortamsal koşulun hastalıkların ortaya çıkması ve yayılması açısından oluşturduğu tehditler değerlendirildi.

1. Sorunlar

- Kentsel alanda popülasyonun kontrol altına alınmaması hayvanlar arası hastalıkların yayılma hızını artırmaktadır.
- Hasta hayvanların bakımında, gerekli izolasyon şartlarının sağlanmaması hastalıkların yayılmasına neden olmaktadır.
- Yeni doğan yavruların aşılanmasındaki eksiklikler hastalıklardan kaynaklı ölümlerin artmasına ve aynı zamanda hastalıkların yayılmasına yol açmaktadır.
- Beslenme odaklarına atılan evsel atıklar önemli bir kirlilik yaratmakta ve hayvan sağlığını olumsuz etkilemektedir.

2. Paydaşlar

Yerel Yönetimler, Veteriner Hekimler Odası, Üniversite, Sivil Toplum Örgütleri ve gönüllüler.

3. Çözüm önerileri

Popülasyon artışını kontrol altına almak için yerel yönetimler daha etkin çalışmalıdır. Bu konuda kaynakları artırmak için STÖ'ler ve Veteriner Hekimler Odası ile iş birliği içinde çalışarak çözümler üretilebilir.

Özellikle hayvan bakımevlerinde, hastalıkların yayılmasını önleyecek tıbben uygun nitelikte izolasyon koşulları sağlanmalıdır. Belediye bakımevlerinde bu şartların sağlanması ve STÖ'leri temsilen veteriner hekimlerin bakımevi ortamlarını gözlemlemesi önemlidir.

Yeni doğan yavrulara en az bir doz karma ve parazit aşısı vurulması önemlidir. Bu konuda da yerel yönetimlerin koordinatörlüğünde veteriner hekimler odası ve gönüllüler ortak çalışma yürütebilir.

Mahalle gönüllü ağları oluşturarak, beslenme odaklarına atılan evsel atıkların önüne geçilmesi için çözüm yolları tartışılmalıdır. Eğitim çalışmaları yürütmek, temizlik görevlileri ile koordinasyon içinde olmak ve uyarı levhaları gibi çözüm araçları kullanılabilir.

4. Yol haritası

Kent Konseyi Hayvan Hakları Çalışma Grubu bu tema kapsamında öncelikli olarak, Mahalle Gönüllü Ağı çalışmasını hayata geçirmek konusuna odaklanabilir.

Tema 3: Doğal Afetler (Deprem, Yangınlar ve ekstrem hava olayları)

Bu tema altında deprem başta olmak üzere iklim değişikliğinden kaynaklı gözlenme sıklığı giderek artan aşırı sıcak hava koşulları, şiddetli yağışlar, sel, kuraklık ve yangın gibi afetlerin hayvanlar açısından yarattığı tehlikeler, sorunlar ve hayata geçirilebilecek çözüm önerileri değerlendirildi.

1. Sorunlar

Afetlere karşı hazırlıksız olmak: Afetlerin öncesinde, sırasında ve sonrasında hayvan sağlığı ve refahını gözetecek uygulamalar konusunda önemli bir bilinç eksikliği mevcuttur. Bu kapsamda her bir afete dönük çözüm önerilerine ihtiyaç vardır:

Depremlerde hayvanlar için arama-kurtarma çalışmaları ve yaralı hayvanların tedavisi yapılmalı,

İklim değişikliği kaynaklı aşırı sıcak-soğuk hava olayları ve sellerde hayvanların su, mama ve barınma ihtiyaçları karşılanmalı,

Orman yangınlarında hayvanların afet bölgesinden tahliyesi ve yaralı hayvanların bakımı yapılmalıdır.

2. Paydaşlar

Yerel Yönetimler, Doğa Koruma ve Milli Parklar İl Müdürlüğü, Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı, Orman İl Müdürlüğü, Veteriner Hekimler Odası, Üniversite, Arama Kurtarma konusunda çalışan STÖ'ler ve bireysel gönüllüler

3. Çözüm önerileri

Deprem: Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü'nün (DKMP) Hayvanlar için sağladığı bir Sahra Çadırı olduğu bilinmektedir. Deprem afet gönüllüleri ve veteriner hekimler Doğa Koruma ve Milli Parklar Müdürlüğü ile koordinasyon içinde çalışabilir. Bunun için iletişim ağlarının oluşturulması gerekmektedir.

Depremde hayvanların arama kurtarma süreçlerinin nasıl işletileceği ve bu konuda sorumluların oluşturulması için, Mahalle Gönüllü Ağları ile Arama-Kurtarma konusunda çalışan STÖ'ler arasında eğitim ve iş birliği çalışmaları yürütülebilir. Hayvanları kurtarmak için yapılacak arama-kurtarma çalışmaları için profesyonel eğitim almak ve gerekli ekipman için uluslararası proje programlarına başvurarak fon oluşturmak değerlendirilebilir.

İklim değişikliği kaynaklı aşırı sıcak-soğuk hava olayları ve seller: Yaz mevsiminde aşırı sıcak hava koşullarında su, kış mevsiminde aşırı soğuk hava koşullarında yeterli gıda sağlanması gereklidir. Belediyeler ve gönüllüler koordinasyon içinde olmalıdır. Ayrıca aşırı sıcak hava koşullarında, sokak hayvanlarının korunabileceği gölgelik yeşil alanlar oldukça önemlidir.

Orman yangınları: Orman Genel Müdürlüğü'nün orman gönüllüleri programına katılarak bilgi alınabilir ve iş birliği olanakları tartışılabilir. DKMP'nin sahra çadırı projesi orman yangınlarında da önemli bir işlev görecektir.

4. Yol haritası

Kent Konseyi Hayvan Hakları Çalışma Grubu bu tema kapsamında öncelikli olarak, iklim değişikliği ve deprem başlığı altındaki çalışmaların koordinasyonu için tematik bir toplantı düzenlemeli ve alt çalışma grupları belirleyerek "afetlere hazırlıklı olma" başlığı altında çalışmalıdır. Ayrıca yerel yönetimler tarafından doğal afet riskini azaltmak için, ekolojik odaklı kent yönetimleri ve kırsal alanlarda orman ekosistemlerinin korunması çalışmaları öncelenmelidir.

Değerlendirme: Kent Konseyi Hayvan Hakları Çalışma Grubu Sivil Çalışma Gücü çerçevesinde sokak hayvanlarıyla ilgili konularda belediyenin yerel eylem planına katkıda bulunmaya devam etmelidir. Sokak hayvanlarının kısırlaştırılması ve aşılmasının yanı sıra iyi koşullarda yaşam hakkı için beslenme odaklarında sağlık ve hijyen koşullarının sağlanması ve kentteki park alanlarında yer alan beslenme odaklarına kum havuzları yapılması çalışmalarını teşvik etmelidir.

Atölye 3

Yerel Yönetimlerin Sorumlulukları ve Ortak Çalışma

Atölye temaları: Sokak hayvanlarını sağlıklı yaşatma, etkin kısırlaştırma, STÖ'lerle iş birliği geliştirme, yuvalandırma çalışmaları, tedavi ve kısırlaştırma sonrası buldukları ortama geri bırakma, sokak hayvanlarının kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınması sistemi, düzenli besleme, çevresel koşullar – Kırsal ve Kentsel alanlar ve yerel yönetimler

Katılımcılar: Teoman Uzun (İl Özel İdaresi Tarımsal Hizmetler Müdürü), Ömer G. Ünal (İl Tarım ve Orman Müdürlüğü), Feyzullah Gümüş (İl Milli Eğitim Müdürlüğü), Ali Arslan (Çanakkale Morpati Derneği), Engin Yılmaz (Gelibolu Belediyesi Veterineri), Aytül Özçelik (Gönüllü), Betül Şükür (Gönüllü), Görkem Bakır (Çanakkale Belediyesi Veteriner İşleri Müdürlüğü), Hafize Seçtim (ÇOMÜ), Filiz Deniz (ÇOMÜ)

Atölye akışında şu hat izlendi:

1. Sorunların tanımlanması;
2. Paydaşların tanımlanması;
3. Çözüm önerileri;

1. Sorunlar

- Sokak hayvanı popülasyonunun artmasının kontrol altına alınamaması; Kontrolsüz üreme, Evcil hayvanların sokağa bırakılması, Kimliklendirmenin etkin olmaması ve etkili kısırlaştırmanın yapılamaması,
- Kamu kurumlarının sokak hayvanlarına ayırdığı bütçenin ve personelin yetersiz kalması; Özellikle yerel yönetimlerin kısırlaştırma işlemlerinde kapasitenin üzerinde çalışması, Kamu kaynaklarının kısıtlılığı nedeniyle hedeflenen sayıların üzerinde kaynağa ihtiyaç duyulması,
- Sokak hayvanların aşı ve kısırlaştırma amaçlı yakalanmasında zapturaptının zor olması, yeterli sayıda uzman kamu personelinin olmaması; Yakalama işleminin uzmanlık gerektirmesi, Kamu personelinin bu konuda yetersiz kalması, STÖ'larla bu konuda işbirliği geliştirmenin yetersizliği,
- Genellikle Sokak hayvanların kırsalda var olması nedeniyle mücadeleyle zorlaştırması; Muhtarların sokak hayvanlarına yönelik yetersiz görev ve sorumluluk bilinci, Kırsaldaki Sokak hayvanlarının bildirilmemesi,
- Yasaların ve sorumlulukların bilinmemesi; İlgisizlik ve sorumluluktan kaçma,

- Sokak hayvanlarının yaşam alanlarının dışına çıkarılması, bölgeye farklı bölgelerden hayvan bırakılmasının kontrol edilememesi;
- Kırsala bırakılan hayvanlar,
- Kısırlaştırmanın etkin yapıldığı bölgelere bırakılan hayvanlar nedeniyle yapılan kısırlaştırma etkinliğinin azalması,
- Tedavi ve kısırlaştırma sonrası hayvanların alındığı yaşam alanına bırakılmaması,
- Kimliklendirmenin olmaması nedeniyle sorumluların hesap verilebilirliğinin olmaması,
- Sorumluluk çerçevesinin net olmaması,
- Kırsalda uygun kısırlaştırma, tedavi ortamlarının oluşturulmasında yaşanan zorluklar;
- Kırsaldan transfer zorluğu
- Bulunduğu ortama bırakmanın etkili gerçekleşmesi açısından bulunulan ortama en yakın yerde tedavi ve kısırlaştırmanın yapılmaması,
- Mobil tedavi merkezlerin ortam ve yasallığı tartışmaları,
- Koordinasyonu sağlayacak çatı organizasyonun olmaması,
- Kamu kurumlarının birbirleri ve STÖ'ler ile koordinasyonun zayıf olması,
- Ortak çalışmaların azlığı ve önyargılar,
- Gönüllülerin genel olarak sokak kedi ve köpekleriyle ilgileniyor olması.

2. Paydaşlar

Belediyeler, İl Özel İdaresi, Merkezî yönetimin il müdürlükleri, Köy muhtarları Üniversite, Hayvan haklarıyla ilgili STÖ'ler, Baro.

3. Çözüm Önerileri

İlgili kurumların faaliyet alanlarına yönelik farkındalık çalışmalarının arttırılması gerekmektedir. ÇOMÜ Ziraat Fakültesi ve ilgili birimlerin farkındalık oluşturmaya yönelik sosyal sorumluluk projeleri gerçekleştirilmeli, kırsalda farkındalığı arttıracak ve iş birliğine yönlendirecek çalışmalar yapılmalıdır. Kaynak oluşturmaya yönelik projeler (AB, BM vb.) geliştirilmelidir. Popülasyonun azaltılmasına yönelik en etkili tedbir olarak yakalama – kısırlaştırma- kayıt altına alma - alındığı ortama bırakılmanın etkili gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Yakalama konusunda;

Sokak hayvanların yakalanması aşamasında görev alacak personelin yetiştirilmeli; ÇOMÜ, STÖ, İl Tarım Orman Müdürlüğü paydaşlığında hayvanlara yaklaşım konusunda eğitimler verilmeli; yakalama aşamasında ilgili STÖ'lerden destek alınmalı; STÖ'lerle işbirliği sistemli hale getirilmelidir.

Kısırlaştırma konusunda;

Yerel yönetimlerin kapasitesinin üzerinde kısırlaştırmaya yönelik özel

klinaleri sisteme dahil edecek dzenlemeler yapılmalıdır. Kamu kurumlarında (İl Tarım Orman M¼d¼rl¼ę¼ vb.) g¼revli veteriner hekimlerin kısırlaştırma konusunda yerel y¼netimleri desteklemelerini sağlayacak dzenlemeler yapılmalıdır. Tedavi odası ve kısırlaştırma ortamı olarak kırsalda atıl sağlık ocaklarının kullanılması için gerekli dzenlemeler yapılabilir. Sosyal sorumluluk kapsamında g¼n¼ll¼l¼k teşvik edilmelidir. Bakım ve tedavi merkezlerinin sayısının artırılmasına y¼nelik çalışmalar yapılmalı, projeler geliştirilmelidir.

Kayıt Altına Alma ve Alındığı Ortama Bırakılma konusunda;

Kısırlaştırma sonrası yara b¼lgesinin bakımı ve enfeksiyonun engellenmesi amacıyla uygun bakım evlerinin oluşturulup ¼ ila yedi g¼n arasında burada bakım altında tutulup daha sonra alındığı ortama bırakılmalıdır. ip takılan hayvanların kayıtlarının takip edilmesi, farklı b¼lgelerde bulunan kayıtlı sokak hayvanların sorumlularına yaptırımların etkili bir biçimde uygulanması gerekmektedir.

Kentlerde g¼n¼ll¼lere bilinçli besleme ve evre sağlığı konusunda bilgi verilmesi ve bunlara uymayanlara y¼nelik ¼nlemler alınmalıdır. Mevzuatta sorumlulukların net olarak belirtilmesi ve yaptırımların etkin uygulanması, iş birliğine y¼nelik çalışmaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Kurumlar arasında ortak bir çatı oluşturup koordinasyon sağlanmalıdır. Pop¼lasyon b¼y¼kl¼ę¼ kanıtı dayalı tespit edilmelidir.

Valilik y¼r¼t¼c¼l¼ę¼ ile muhtarlara nasıl yol izleneceğine y¼nelik ilgili kurumlarla birlikte rehber oluşturulması, yasal sorumluluklar konusunda Baro tarafından eğitim verilmesi, sahipli ve sokak hayvanlarına ilişkin doğru ve sistemli bilgi alınmasının sağlanması gerekmektedir. İlgili kurumlarla birlikte valilik y¼r¼t¼c¼l¼ę¼nde ortak projeler geliştirilmelidir.

İyi uygulama ¼rneklerinin incelenmesiyle birlikte hayvan haklarının insan haklarıyla b¼t¼nleřik ele alınması gerekmektedir.

At¼lye 3 temalarının tamamının tartışılmasına zamanın yetmemesi ve konunun s¼rekli iletişim ve iş birliği gerektirmesi nedeniyle at¼lyede katılım sağlayan kurum temsilcileri ile periyodik buluşmaların tekrarlanması, ortak bir çatı oluşturarak s¼recin kurumsal bir yapı oluşturana kadar çalışmaların s¼rd¼r¼lmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

SONUÇ

Günümüz insan türünün 200.000 yıllık geçmişi olmasına karşın evcil hayvanlar bu sürecin sonlarına doğru ortaya çıkmışlardır. En eski “kayıtlar” evcil hayvanların ortaya çıkışını günümüzden yaklaşık 14.000 yıl öncesine tarihlemektedirler. Bu döneme ait arkeolojik bulgular insan türünün henüz avcı toplayıcılık döneminde kurttan köpeği evcilleştirmeye başladığını veya evcilleştirdiğini söylüyor. Yaklaşık 12.000 yıl önce, tarıma geçiş ile birlikte peyderpey diğer evcil türlerin ortaya çıkışına şahit oluyoruz. Sonuç olarak evcil hayvanlar insan türünün bir faaliyetinin sonucu ortaya çıkmışlardır. Bu türlerin insan eliyle ve birlikte geçirdiği “mikro evrimsel süreç” sonunda ortaya çıkan evcil hayvanlar bu süreç nedeniyle de ekolojik “kanunların” dışına çıkmışlardır. Evcil türler modern insanın teknolojik gelişimi ile birlikte var olmuşlar; bu nedenle insana bağımlıdırlar. Dolayısıyla insanoğlu evcil türlerin tüm yaşamları ile yaşamsal ve çevresel etkilerinden sorumludur.

İnsan türünün beyinsel yetileri yaşamını sürdürmesi ve üremesi anlamında ekolojik koşullara bağımlılığını ortadan kaldırmış ve doğayı kendi yararı doğrultusunda şekillendirebilmesine olanak sağlamıştır. Bu yeti aynı zamanda insanın hem tür içi hem de çevresi ile ilişkilerini düzenleyen ahlaki kurallar (moral değerler) oluşturmasına olanak sunmuştur. Şimdiye kadar üretilmiş bilimsel bilgiler, moral değerlerin yalnızca insan türüne özgü olduğunu söylemektedir. Bu anlamda evcil hayvan türleri ile ilişkilerimizi de bu moral değerler üzerinden değerlendirmek durumundayız.

Bu çalıştayın konusunu oluşturan “hayvan hakkı” dendiğinde, bunun “insan hakkı” ifadesinden farkının da bilinmesi gerekir. Hatta aslında bu ifadeyi “hayvan hakkı” olarak genellemek de mümkün değildir. Zira haklar türlere özgüdür. Bu anlamda hayvan hakları savunucusu “hakkını” savunduğu hayvan türlerini çok iyi tanımalıdır. Örneğin çok sayıda bilimsel çalışmanın konusu olan primatlarda “bilgin”, birçok diğer türe göre insan bilisine daha yakın olduğu bilinmektedir. Benzer şekilde köpeklerle yapılan çalışmalar da bir bilise işaret etmektedir. Özellikle memeli hayvanlarda, türlere göre farklılaşmakla birlikte bir “bilincin” varlığı inkâr edilemez.

Yukarıda anlatılanlar hayvan hakları savunuculuğunun hayvanseverlikten farkını ortaya koymaktadır. Hayvan haklarını savunan bir kişi, hayvanseverden farklı olarak duygularından ziyade bilimsel bilgiler temelinde her bir evcil hayvan türünün “hakkını” bilerek onlara yaklaşır.

Bu bilgiler ışığında hayvan hakları mevzuatının ne denli derin olması gerektiği ortaya çıkar. Mevcut mevzuat ve buna bağlı yaptırımlar sığ ve muğlaktır. Bu anlamda gerekirse her bir tür temelinde tanımlar ve haklar açık olarak yazılmalı; insan türünün bu anlamdaki sorumluluğu ve görevleri belirgin olarak ortaya konmalıdır. İnsan türünün sorumluluğundaki evcil türler ile ilgili kamu kurumlarının sorumlulukları ve görev karmaşaları giderilmelidir. Bu kurumlar demokratik bir toplumun işleyişini kolaylaştırmak amacıyla mutabakat ile oluşturulmuşlardır. Dolayısıyla sokak hayvanı veya sahihsiz hayvan sorununu toplumun mutabakatı sonucuna bağlı olarak yararı doğrultusunda çözmekle

yükümlüdürler. Hatta mevzuatın olmadığı veya yetersiz kaldığı noktalarda da özellikle konuya hâkim STÖ'lerin ve kişilerin yönlendirmesi ile harekete geçebilmelidirler. Sokak hayvanı veya sahihsiz hayvanların sağlıklı bir yaşam sürdürmeleri ve popülasyonlarının kontrol altına alınması için en üst düzeyde gayret göstermelidirler. Bunların ötesinde hem topluma “hayvan sevgisi” aşılama hem de insanların sorumlulukları altındaki hayvanları yaşamlarının sonuna kadar koruma ve kollamaları gereğine yönelik faaliyetlerde bulunmalıdırlar.

Sokak hayvanı veya sahihsiz hayvanların hem birbirlerini hem parçası olmadıkları ekolojik yaşamı hem de tüm hayvanların (insan dahil) sağlıklarını tehdit edebilecekleri konusundaki tartışma bu çalıştayın önemli atölyelerinden birisi olmuştur. Hem tür içi bulaşıcı hastalıklar hem de zoonozlar açısından bir dizi önlem alınması gerçeği ortadadır. Bu konuda “hayvan severlerin” ve toplumun bilinçlendirilmesi hem ilgili kamu kurumları ile STÖ'lere önemli görevler düşmektedir. Bunun yanı sıra doğal afetlerde insan kadar sahipli veya sahihsiz hayvanların da unutulmaması, yine, insanoğlunun önemli bir sorumluluğudur.

Her ne kadar sahihsiz ve sokak hayvanları sorunu ile diğer hayvanların bakım ve besleme koşulları sorunu ülkesel bazda bir sorun olarak karşımıza çıksa da bu hayvanların popülasyon büyüklüğü, bu popülasyonu besleyen kaynakların ve bunlara destek olan insan nüfusu ile ilgili kurumların yerel olması, çözümün de yerelde aranması gerektiğini göstermektedir. Bu çalıştay ile Çanakkale yerelinde sahihsiz veya sokak hayvanı konusunun muhatapları sorun ve çözümleri belirlemişlerdir. Bundan sonra her bir sorun ve çözüm üzerinde detaylı tartışmaya ve uygulamaya ihtiyaç bulunmaktadır.

Çalıştay kapsamında gerçekleşen atölyelerde sokak hayvanları ve sahihsiz hayvanlara ilişkin sorunlar irdelenmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur. Tüm atölyeler değerlendirildiğinde çalıştay sonrası Kent Konseyi Hayvan Hakları Çalışma Grubunun yol haritası da ortaya çıkmıştır.

Özet olarak: Söz konusu sorunların aşılabilmesi için kamu kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının, gönüllülerin ve tüm toplumun birlikte hareket etmesi, ilgili sorumluluklarının yerine getirilmesiyle mümkün olacağı sonucuna varılmıştır

ÇANAKKALE KENT KONSEYİ HAYVAN HAKLARI ÇALIŞMA GRUBU

"BİRLİKTE YAŞAM ÇALIŞTAYI"

PANEL VE ATÖLYE ÇALIŞMALARI

OTURUM I

"HAYVAN REFAHI VE HAYVAN HAKLARI SAVUNUCULUĞU"

Saat: 10.30 / 11.45

Moderatör: ÇOMÜ Araş. Gör. Dr. Hakan Erdem
Konuşmacılar:

- ÇOMÜ Prof. Dr. Türker Savaş "Hayvan Refahı Felsefesi"
- ÇOMÜ Doç.Dr. Çağrı Ünal "Hayvan Davranışları"
- Gazeteci/Çizer Aslı Alpar "Hayvan Hakları Savunuculuğu"

OTURUM II

"HAYVAN HAKLARI VE KAMU KURUMLARI"

Saat: 11.45 / 13.30

Moderatör: ÇOMÜ Biga MYO Öğretim Görevlisi Filiz Deniz
Konuşmacılar:

- Çanakkale Barosu - **Av.Volkan Coşkun**
" Güncel Hukukta Hayvan Hakları"
- Çanakkale Belediyesi - **Görkem Bakır**
" Belediye'nin Hayvan Hakları Sorumluluğu"
- İl Özel İdare Tarımsal Hizmetler Müdürlüğü - **Teoman Uzun**
" İl Özel İdarenin Hayvan Hakları Hakkındaki Sorumluluğu"
- İl Tarım Müdürlüğü - **Ömer Günal Ünal**
" Hayvan Haklarına Dair Kurumsal Sorumluluk Alanları"

1.ATÖLYE

"HAYVAN HAKKI SAVUNUCULUĞU TÜRLERİN BİRLİKTELİĞİ"

2. ATÖLYE

"HAYVAN SAĞLIĞI VE DOĞAL AFETLER"

3.AYÖLYE

"YEREL YÖNETİMLERİN SORUMLULUKLARI VE ORTAK ÇALIŞMA"

Tarih: 11 Mayıs 2024

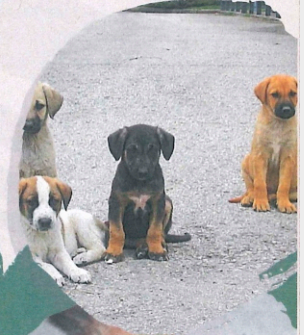
**Yer: Çanakkale Belediyesi Yeşil Yerel
Yönetim Binası Nikâh Salonu**

Kayıt: 09.30/10.00

Açılış: 10.00 / 10.30

Çanakkale Kent Konseyi, Çanakkale Belediyesi tarafından desteklenmektedir.

ÇANAKKALE KENT KONSEYİ HAYVAN HAKLARI ÇALIŞMA GRUBU

"BİRLİKTE YAŞAM ÇALIŞTAYI"

ATÖLYE ÇALIŞMALARI

1. ATÖLYE

"HAYVAN HAKKI SAVUNUCULUĞU TÜRLERİN BİRLİKTELİĞİ"

Kolaylaştırıcı

- ÇKKHHÇG-Ç.Morpati Der.Prof.Dr.Simten Coşar

- ÇKKHHÇG-Ç.Morpati Der.Bşk.Emine Akın

Alt Başlıklar

1.1. Barınma, Beslenme, Koruma, Tedavi, Haklar ve Yetkiler

1.2. Çevresel Koşullar: Mahalleler, Siteler, Komşular,

Genel olarak rahatsız olan insanlar, veterinerler,

birlikte yaşayan insanların hakları ve sorumlulukları

1.3. İl, ilçe meclisleri, yönetimleri, bakımevleri, haklar, yetkileri

2. ATÖLYE

"HAYVAN SAĞLIĞI VE DOĞAL AFETLER"

Kolaylaştırıcı

- ÇKKHHÇG-Ç.Vet.Hek.Odası Genel Sekreteri Vet.Hek.Hakan Bozkurt

- ÇKKHHÇG-ÇOMÜ Doç.Dr.Faize Sarış

- ÇKKHHÇG-Morpati-ÇASEMDER-Müfide Koca

Alt Başlıklar

2.1. Zoonoz hastalıklar (Çiftlik Hayvanları, Sokak Hayvanları)

2.2. Bulaşıcı Hastalıklar (Viral- Bakteriyel-Parazitler-Aşı)

2.3. Doğal Afetler (Sahra Çadırı ve Hastanesi, İletişim Ağı Oluşturulması,

Gönüllü Hekim ve AFAD Bağlantısı Kurulması, Aşırı Sıcak ve Şiddetli

Yağışlı olayda yapılabilecek efektif müdahaleler, İklim Değişikliği ve Çevresel Şartların Hayvan Sağlığı Üzerine Etkisi)

3. AYÖLYE

"YEREL YÖNETİMLERİN SORUMLULUKLARI VE ORTAK ÇALIŞMA"

Kolaylaştırıcılar

- KKHHCÇG- ÇOMÜ MYO Dr.Öğr.Üyesi Hafize Seçtim

- ÇKKHHÇG-ÇOMÜ MYO Dr.Öğr.Görevlisi Filiz Deniz

- KKHHCÇG- Ç.Bel.Veteriner İşl.Md.Görkem Bakır

Alt Başlıklar

3.1. Sokak hayvanlarını sağlıklı yaşatma

3.2. Etkin kısırlaştırma

3.3. "STK"larla işbirliği geliştirme

3.4. Sokak hayvanlarında yuvalandırma çalışmaları

3.5. Tedavi ya da kısırlaştırma sonrası buldukları ortama bırakma

3.6. Sokak hayvanlarını kayıtlama sistemi

3.7. Düzenli besleme

ÇAY KAHVE ARASI 15.30 / 15.45

15.45 /16.30 ATÖLYE GRUPLARININ SUNUMU

ISBN: 978-625-94790-4-0

Çanakkale Kent Konseyi Çanakkale Belediyesi Tarafından Desteklenmektedir.